

A philosophiai folyóiratokból.

Philosophische Monatshefte. Redigirt von C. Schaarschmidt. 1886. 22. kötet, X. füzet. Az utolsó füzet, mely ezen évfolyamot befűzi, csak egy értekezést hoz *Thr. Achelistől* e czímen: «*Lotze's praktische Philosophie in ihren Grundzügen.*» — Lotze gyakorlati philosophiáját nem dolgozta ki részletesen, hanem egyrészt maga a Mikrokosmosban fejtegette alaptanait, másrészt halála után tanítványai fűzeteikből összeállították előadásait s «*Grundzüge der praktischen Philosophie*» cím alatt adták ki (Leipzig, S. Hirzel). — E két műből van merítve a jelen, egyébként meglehetősen rövid és hézagos ismertetés. Közölve van először Lotze nézete arról: honnan származnak erkölcsi szabályaink s azok kötelező jelleme (Sollen)? Lotze sem az emberi természetből nem véli azokat levezethetőknak, mert így csak a tényleg meglévő tehetségeinket tanuljuk megismerni; sem pedig egy ideális világezélből nem gondolja lehozhatóknak, mert az voltaképen ismeretlen előttünk. Ő a kötelezettséget ténylegesnek s máshonnan le nem vezethetőnek véli, s cselekedeteink ítélő biráját a lelkiismeretben találja, mely különböző kedvézettek skálájával szabályozza tetteinket. — Achelis kiemeli Lotze azon buzgalmát, melylyel Kant rigorismusa ellen az egyéni kedvézret értékességét védi. Meglehetősen részletesen tárgyalja azon érveket, melyeket Lotze az akarat szabad volta mellett hoz fel, czáfolva a determinismus tanát azzal, hogy 1. az októrvény egyetemességét kétségbe vonja, 2. annak megegyezését az októrvénnyel állítja, 3. a statistikailag kimutatott szabályosságtól (a büntettek terén) pedig a bizonyító erőt tagadja. Minden erkölcsi cselekvés célja javak előállítása, minek feltétele a szabad akarat. A kötelességek és jogok, úgyszinte állam és társadalom közti viszony fejtegetése nagyon felületes és sehol sem hoz elő oly gondolatot, hogy annak részletes ismertetése szük-

ségesnek mutatkoznék. *Ismertetve* van 4 mű, melyek közül említést érdemel *Frohschammer J.* «Über die Organisation und Cultur der menschl. Gesellschaft», ismerteti (nem kedvezően) *J. Kreyenbühl*; *Edouard Dröz* «Etude sur le scepticisme de Pascal considérée dans le livre des pensées», ismerteti C. S. — Az *irodalmi értesítő* és a *bibliographia* gazdag, mint rendesen.

Revue philosophique de la France et de l'étranger. *Dirigée par Th. Ribos.* 1886. Májusi füzet: *J. Delboeuf*: «A hypnotizáltak emlékezte» czimén írt értekezése számos példát hoz fel szerzőnek az álomról felállított elmélete igazolására. Ez elmélet, melyet Delboeuf *Le sommeil et les rêves* Paris 1885. című könyvében kifejtett, röviden így hangzik: «Az a munkásság, melyet éberlétünkben kifejtünk, kimeríti egyéniségünk peripheriájának érző anyagát. E periphéria alatt mindazon külső és belső elemek összeségét értem, vagyis épen úgy a tulajdonképi érzékszerveket, mint a nekik megfelelő központi szerveket, melyekkel a külvilággal érintkezésbe jutunk. Ez érző anyag kimerülván az alvás kerít bennünket hatalmába, melynek czélja és hatása amannak visszaállítása. Az álmot így magyarázza.

Az álmok a működésben maradt elemekből származnak, amaz elemektől, melyek az ösztönök és szokások főszékhelyét képezik. *Lesbazeilles* folytatja és bevégzi az áprilisi számban megkezdett s múlt számunkban már érintett: «A vallás pszichologiai alapjai» című cikkét. Mig a megelőző cikkben a vallásos tények származásának egyik elemét a mythost vizsgálta, addig e cikkében a mythosnak szükséges kiegészítőjét a cultust veszi vizsgálat alá s azt fejtegeti, hogy mindazok az elméletek, melyek e tekintetben a kellő pszichologiai alap nélkül jöttek létre, ki nem elégitők, meg, hogy miben áll a pszichologiai elemeknek befolyása a cultus képződésre. *M. Vernes*: Vallástörténet és phylosophia czímen az újabban megjelent hasontárgyu önálló művelet elemzi. A következő műveket vonja be kritikájának keretébe: *Baldassare Labanca*: Il cristianismo primitivo, studio storico-critico Turin 1886; *Ed. Stapfer*: La palestine au temps de Jésus Christ, d'après le N. T.; l'historien Flvius Joséphé et les Talmuds Paris 1885; *Paul Sabatier*: La didaché ou l'enseignement des douze Apôtres Paris 1885; *Aless. Chiappelli*: La

dottrina dei dodici apostoli Roma 1885; A. *Reville*: Les religions du Mexique, de l'Amérique centrale et du Pérou Paris 1885; A. *Bourquin*: Le pantheisme dans les Vedas Paris 1885. Alf. C. *Lyell*: Etudes sur les moeurs religieuses et sociales de l'Extrême Orient, traduit de l'anglais Paris 1885. Anatole Leroy-Beaulieu: Les catholiques libéraux, l'Eglise et le liberalisme de 1830 à nos jours Paris 1885. Giac. *Barzelotti*: David Lazzaretti di Arcidosso Bologne 1885. Raymond S. *Perrin*: The religion of phylosophy or the unification of knowledge Londres 1885. Azonkivül e füzetben tüzetesb birálatokat találunk a köv-tkező művek felől.

Emile *Boutroux* bírálja M. Berthelot: Les origines de l'alchimie Paris 1885. művét; J. *Grindella* bírálja: Gabriel Compayré: Cours de pédagogie théorique et pratique Paris, művét; H. *Michel* bírálja R. Thamin: Un probleme moral dans l'antiquité Paris 1884. művét. Végül P. *Mougeolle* bírálja: Leon Donnat: la politique experimentale Paris 1885. művét.

A juniusi füzet tartalma: Ch. *Richet*: Az emlékezet eredete és módozatai czimén általános pszichologiai vázlatot ír, melyben az emlékezetet, mint az értelem boltozatainak alapját fogva föl, tapasztalati adatok bizonyítása mellett a jelen értekezésben a két törvényt világosítja meg: «Rövid izgatás hosszú visszhangot kelt; a rövid izgatás által keltett hosszú visszhang lappangó is maradhat». A. *Bertrand*: «A test és a szellem» czimén ír értekezést Hack Tucke következő műve alapján: Le Corps et l'esprit, action du moral et de l'imagination sur le physique, traduit de l'anglais par Victor Parant. Paris 1886. A szellem befolyását a testre a következő öt csoportba foglalja: esthesie, hyperesthesie, anesthesie, paresthesie és dysesthesie. Hack Tucke, mint kiváló orvos az őrültekek házában, Angliában hosszú és alapos tanulmány után írta művét, s a mi elolvasásra ajánlja, mindenben a tapasztalati adatokat használja vizsgálódásaiban zsinórmértéknek s a régi philosophia műszavait az állagról, a materialismusról és idealismusról stb. még csak nem is említi. A philosoph orvos az istenekkel egyenlő, mondták a régiek; s Bertrand a mondás értelmét megmagyarázva látja a föntebbi munkához hasonló orvosi fáradozásokban. G. *Fonsengrive* Lotze logikája czimén ír értekezést, abból az alkalomból, hogy a nevezetes német író munkája az angol fordítás útján a francziáknál is ismertebbé vált. Fonsengrive Lotze logikáját jóra való munkának mutatja be

noha véleménye szerint nem versenyezhetik eredetiségben és merészségben metaphysikájával. Fr. *Paulhan* az újabban megjelent, a moralra vonatkozó angol műveket mutatja be. A következő műveket találjuk főlemlítve és elemezve: *Martineau*: Types of ethical theories Oxford 1885. *Caird*: The social philosophy and religion of Comte Glasgow 1885. *Sorley*: Of the ethics of naturalism Edinburgh 1885. Kimerítőbb bírálatokat írnak: *Tarde*: P. Mongeolle, Les problèmes de l'histoire Paris 1886; *Picavet*: G. Croom Robertson, Hobbes Edinburgh 1886, *Tarde*: Jimeno Agius, La criminalidad en Espasia, és Napoleone Colajanni, La Delinquanza della Sicilia e le sue causa Palermo 1885. művekről.

A juliusi füzet tartalma: *Stricker*, a bécsi egyetem tanára. A beszéd és a belső hangok czimén ír egy tanulmányt arról a nem ismeretlen tényről; hogy valaki bár nem süket, nem hallja és nem érti a hozzá intézett beszédet, minek okát abban találja, hogy a beszédhez és megértéséhez nem elegendő a hallás mechanikuma, de szükséges ama belső nyelv, mely a beszéd székhelyét képezi, miről Humbold Vilmos is irt. Ch. *Féré*: Tehetetlenség és pessimismus czimén tapasztalati adatokkal bizonyítja a czimben foglalt két fogalom szoros összefüggését. Egy korábbi értekezésében már kifejtette, hogy a gyönyör-érzet egyúttal hatalmi érzet, viszont a kellemetlenség érzete a tehetetlenségét költi föl. Ez alapon fejtegeti most, mindig hivatkozással a tapasztalati adatokra tovább a kérdést. *Emil Durkheim* az újabban megjelent társadalmi művek fölött tart szemlét s a következő műveket mutatja be: *Herbert Spencer* Ecclesiastical institutions, being part VI of the principles of sociology London 1885. *A. Regnard*: L'état, ses origines sa nature et son but Paris. *A. Coste*, Aug. *Burdeau* es *L. Arreat*. Les questions sociales contemporaines Paris 1886. Dr. A. Schäfte Die Quintessenz des Sozialismus 1885. Tüzetesb bírálatokat írnak: Fr. *Paulhan*: G. Ballet, de langage interieur et les diverses formes de l'aphasie Paris 1886. Ugyancsak *Paulhan*: Denys Cochin: L'évolution et la vie Paris 1886. Luc. *Arreat*: W. Wundt, Essays Leipzig 1885.

Rivista di filosofia scientifica. A folyó év elejétől havonként 4 ivnyi terjedelemben megjelenő folyóirat. Szerkesztője: E. Morselli. (1885 okt.—1886. febr.) *B. Labanca*: «A kereszténység physikai

közége.» *Bonelli*: «Egyén és csoport a bio'ogiában.» *Aconfora-Venturelli*: «Psychophysikai tanulmányok, az ideg processus az érzékeléshez való viszonyában.» Az érzékelés minden jellege az ideg villamos processusa s izgalma tulajdonságaira vezethető vissza. Érzékelés alatt ama képesség értendő, melylyel a sejtek s idegszálak alkotó elemei bírnak bizonyos meghatározott benyomások befogadására az őket körülvevő közegből. Erő az s mint ilyen hatásában mérhető. Ezek előbocsátása után, melyeket Wundt psychometrikai felfedezése alapján fejt ki, szerző az érzékelésről adott meghatározást biztosra veszi úgy logikai, mint tapasztalati szempontból. — *Pilo*: «A kristályok élete, az ásványok jövő biológiájának alapvonalai. — *Pozzo di Mombello*: «A láthatatlan mindenség.» — *J. Vanni*: «A német történeti iskolának jogászai a sociologia és a positiv philosophia történelmében.» — *G. Cesco*: «Psychologiai elmélet az öntudat természetéről.» E két utóbbi czikk önálló kutatás jelentőségével bír. Az öntudat természetének kérdése egészen modern, majdnem napjainkbeli. Németországban Kant óta mivelik és pedig úgy metaphysikai mint psychologiai módszeren. Angliában hasonlókép a psychologiai módszeren keresik megoldását. Francia- és Olaszországban inkább a metaphysikai módszer felé hajlik az a néhány philosoph, ki e tárggyal foglalkozik. Cesco miután mindezen elméletet tüzetesen megismertette, előszámlálja az őket elkülönítő számos eltérést. A módszer kérdésen kívül fontos kérdés az, vajjon megismerhető-e vagy nem az öntudat természete, lényeges alkotórésze-e a szellemnek, vagy pedig csak esetleges járuléka; vajjon nem egy fajta-e a megismerésnek. Kimutatja aztán mindez elméletek fogyatkozásait s szerinte az egyetlen helyes módszer a metaphysikától mentes psychologiai lehet. Mindamellet be kell látni, hogy az öntudat természete felismerhetetlen, hogy a psychikai tevékenység egy külön fokozata, mely mindig az érzéssel jár együtt, melyet a megismeréssel összezávarni nem szabad. Az öntudat eredetének problémája szintén megoldhatatlan.

Rivista italiana di filosofia. E folyóirat a Mamiani-féle szemléből alakult át s címet, szerkesztőt egyként változtatott. *Ferri* az új szerkesztő a következő programot adja. Függetlenül kíván működni a szabad vizsgálódás s az ismeret kritikájának mezején. Ki akarja mutatni a különböző elméletek hiányait és hibáit, őrizkedik

a systematizált ábrándoktól, viszont arra törekszik, hogy positiv eredményekre jusson, melyek idővel egy bebizonyítható rendszernek válnak alapjaivá. Ugy tekinti, hogy az eszmék kritikája kapcsolatban a természettudományi törekvésekkel egykor kimutathatja az isten- a szellem, a szabadság eszméjét. A folyóirat ezen kívül nagy súlyt fektet a gyakorlati élet kérdéseire, különösen a pedagógiaiakra.

F. Tocco: «Plato.» *F. Masti*. «A matematikai ismeretek logikai természetéről. — *R. Bobba* «Ferri egy munkájáról a lényeg eszméje felől.» A lényeg szava alatt közönségesen bizonyos mennyiségi határok által körülírt, s bizonyos módozatok által meghatározott lényt értenek. Az abstractióban ekként elkülöníthető e két alkatrész az észrevételben mindig együtt jár. A közfelfogás a lényeg eszméjének tárgyilagosságot tulajdonít s olybá veszi az egyéni egységet, melyet a kriticizmus és a positivizmus átlag a gondolat tárgyává vagyis egy névvé, az associationizmus pedig az ismétlés és megszokás termékévé tett. A közfelfogás Aristoteles véleményével egyezik meg, ki az egyénekben valóban egységet és lényegét látott, minthogy egyedül ők léteznek maguktól. A lényeg e szerint nem a kriticizmus üres egysége, s nem is az a meghatározatlan res, melyet a cartesianus megkülönböztetés a *res cogitans* és a *res extensa* közt hagy. Aristoteles magyarázatához kell visszatérni: «A lét működés s a működés lét.» A működésen kívül, mely tökéletes és tökéletlen egyaránt lehet, más járulékok jellemzik a lényegét, a többek közt: az egység, az elsődleges, az állandóság. A lényeg eszméje összefügg a véges és végtelen, a ráviteles s az absolut ellentétéivel. Szerző azt következteti továbbá, hogy «a dialektika az istent világ nélkül s a világot isten nélkül nem gondolhatja.» — *P. D. Ercole*: «A gyermeknevelés Pestalozzi, Fröbel és Spenser szerint.»

Rassegna Critica. (oktob. 1885—febr. 1886) *A. Angiulli*: «A személyiség betegségei.» *F. Puglio*: «A portiv kriminalista iskola.» A szerző magát és tudós társait Ferri-t és Lombrosot védi Gabelli újabb támadásai ellen.

La nuova scienza (1885. okt.—1886. marc.) *A mostani olasz gondolkodás.* Bertinaria genuai tanár Mamianinak ismert ellenfele a

Felhívás előfizetésre
a
MAGYAR
PHILOSOPHIAI SZEMLE

1887-iki VI. évfolyamára.

A **Magyar Philosophiai Szemle** tájékoztatni kívánja a magyar közönséget a külföldi philosophiai mozgalmak felől s egyuttal közvetítőül szolgál az ébredező magyar philosophiai törekvések számára.

A **Magyar Philosophiai Szemle** megjelenik kéthavonként egyszer 5 ives füzetekben.

Előfizetési ár 5 frt.

Szerkesztő- és kiadóhivatal

BUDAPEST

VI. ker. Nagy János-utca 5. szám.

